

УДК 378.02:61

Подковко Х.В.

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ (ФАРМАЦЕВТИЧНИХ) НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ПЕРЕШКОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

У статті висвітлюються перешкоди та перспективи впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів. Здійснено теоретичний аналіз науково-методичної літератури з поставленої проблеми. Проведена паралель між традиційною та сучасною моделлю навчання, яка побудована на основі компетентнісного підходу. Обґрунтована необхідність поліпшення установ післядипломної освіти викладачів. Показана залежність між темпами впровадження інноваційних освітніх технологій та системою мотивації викладачів. Розглянуті основні перешкоди, які можуть виникнути на шляху впровадження освітніх інновацій. Означена проблема неготовності певної частини викладачів до інноваційної діяльності.

Ключові слова: викладачі; вищі медичні (фармацевтичні) навчальні заклади; інноваційна діяльність; компетентнісний підхід; освітні інноваційні технології; система вищої медичної освіти.

Вступ. Доцільність розгляду перешкод впровадження інноваційних освітніх технологій в систему вищої медичної освіти зумовлено особливістю процесів, які відбуваються в суспільстві. На сьогодні найважливішим завданням для держави є проектування освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку суспільства та особистості зокрема, виховання людини інноваційного типу мислення та культури.

Одним із таких інноваційних завдань є запровадження нової парадигми навчання Європейського простору вищої освіти: студентоцентрованого навчання, в основу якого покладено компетентнісний підхід до побудови та реалізації освітніх програм, повна інтеграція Національних рамок кваліфікацій, нової структури вищої освіти, стандартів нового покоління, навчальних програм та окремих навчальних дисциплін.

Вирішення зазначених завдань потребує негайного перегляду та реформування освіти на всіх рівнях, оскільки наявні системи та методики не повністю відповідають сучасним вимогам. Зокрема, і система вищої медичної освіти вимагає нових підходів до підготовки висококваліфікованих фахівців на основі компетентнісного підходу та оновлення педагогічного процесу у вищому навчальному закладі.

Аналіз публікацій. Проблемі вдосконалення освітнього процесу в системі вищої медичної освіти приділяється сьогодні достатньо уваги. Оптимізована система забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної освіти з урахуванням досвіду зарубіжних країн вже представлена у положенні Міністерства освіти і науки України "Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" (2000), Законі "Про інноваційну діяльність" (2002), Програмі розвитку вищої медичної освіти до 2015 року (2010), Постанові Кабінету Міністрів України "Про затвердження національної рамки кваліфікацій" (2011), наказі "Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів" (2013), "Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року" (2013), Національній стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 рр. (2014), законі "Про вищу освіту" (2014), Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" (2015), Постанові Кабінету Міністрів України "Про Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступенів доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)" (2016) та інших важливих документах.

Загальнотеоретичні та науково-практичні питання освітніх інновацій у вищій школі розглядали як зарубіжні, так і українські вчені, зокрема А. Алексюк, І. Дичківська, І. Доброскок, В. Коцур, С. Нікітчина, В. Кремень, П. Саух, С. Сисоєва, Є. Сулима. Автори пов'язують інновації у навчанні з необхідністю: вдосконалення традиційного педагогічного процесу; трансформації існуючого традиційного освітнього процесу, тобто радикальних перетворень та комплексних видозмін. Розгляд інноваційних перетворень в контексті компетентнісного підходу здійснювали Б. Блум, І. Бех, І. Зязюн, О. Єпішева, М. Кларін, В. Луговий, О. Овчарук, О. Пометун, О. Попова, Дж. Равен, О. Савченко, Г. Селевко, В. Сластьонін, М. Філоненко, А. Хуторський та інші.

Однак в умовах постійних трансформаційних змін у системі вищої медичної освіти проблеми впровадження інноваційних педагогічних технологій потребують постійного ретельного вивчення та науково-практичного обґрунтування.

Метою статті є вивчення досвіду та окреслення перешкод, які виникають на шляху впровадження інноваційних освітніх технологій у навчальний процес вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до вивчення проблем впровадження інноваційних освітніх технологій, варто визначити тлумачення понять "інновація" та "освітня технологія".

Термін "інновація" (англ. innovation, від лат. innovatio – "in" – у, в, "novus" – новий, що буквально означає нововведення, оновлення, внесення нового). Інновація освіти – це цілеспрямований процес часткових змін чи цілеспрямована зміна, що полягає у появі нової технології або в зміні принципів, на яких ґрунтується функціонування якоїсь системи навчання [1, с. 21].

Підходи сучасних дослідників до визначення поняття "освітня технологія" різняться, але попри велику кількість підходів спільними елементами визначень є системність, інтегративність, відповідність конкретній меті. Отже, освітня технологія – це змістовна техніка реалізації системи всіх компонентів педагогічного процесу, спрямована на досягнення поставленої мети; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект освітнього процесу і має вищий рівень ефективності, ніж традиційний [4, с. 49; 7, с. 11].

Таким чином, інновації у навчальній діяльності пов'язані з активним процесом створення, поширення нових методів і засобів (нововведень) для вирішення дидактичних завдань підготовки фахівців у гармонійному поєднанні класичних традиційних методик та результатів творчого пошуку, застосування нестандартних, прогресивних технологій, оригінальних дидактичних ідей і форм забезпечення освітнього процесу.

Інноваційність не може бути самоціллю в педагогічній практиці. Мета її полягає в оптимізації навчально-виховного процесу, в забезпеченні його відповідності умовам і тенденціям суспільного буття. Саме в цій площині постає проблема ефективності інноваційних освітніх процесів. Впровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу покликане забезпечити підвищення якості навчання або знизити витрати на досягнення звичних результатів освіти.

Саме інноваційність у медичній освіті, спрямована на її перетворення у провідний фактор прогресу. Крім того, інноваційна діяльність є віддзеркаленням основних змін у тенденціях та закономірностях сучасної освіти в Україні.

Відповідно до "Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року" модернізація системи освіти має відбуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить стійкий рух і розвиток України в першій половині XXI століття, інтегрування національної системи освіти у європейський і світовий освітній простір. Зокрема, один з ключових напрямів освітньої політики мають стати розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі [5].

Задля реалізації зазначених питань вищі медичні заклади повинні займатися не лише фундаментальними і прикладними дослідженнями, але і розробкою змісту прогресивних освітніх програм на основі компетентнісного підходу, що випереджають за знаннями і навиками існуючі потреби, пошуком нових освітніх технологій, по-новому управляти навчальним процесом і своєю діяльністю. Оскільки, вища школа є одним із стратегічних ресурсів країни.

Під час аналізу сучасного стану національної системи освіти приходимо до висновку, що останніми роками відбуваються суттєва трансформація у галузі вищої освіти: впроваджується принципи Болонського процесу, здійснюється перехід на кредитно-трансферну систему навчання, впроваджується студентоцентроване навчання на основі компетентнісного підходу та інше. Однак, всі ці процеси не встигають повністю задовольнити сучасні потреби особистості та суспільства. Задекларовані у попередні десятиріччя стратегії і завдання щодо забезпечення якісного, стабільного та сучасного розвитку не набули повної реалізації.

Так, зокрема, потребує якісного поліпшення освіта дорослих, діяльність установ післядипломної освіти викладачів вищих навчальних закладів, структурних підрозділів вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюється перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників. Оскільки, перспективи інноваційної діяльності залежать не лише від інноваційного потенціалу нововведення, а й від інноваційного потенціалу педагогічного колективу.

Учасники інноваційного процесу, крім готовності і прагнення впроваджувати новації, повинні мати належну кваліфікацію для виконання покладених на них обов'язків. На практиці нерідко буває, що педагог може успішно реалізувати у навчальному процесі вимоги програми, володіти різноманітними методиками навчання й виховання, але при цьому не відчувати потреби в новому саме через відсутність у структурі особистості творчого потенціалу. Тому необхідною умовою ефективної інноваційної діяльності є спеціальна підготовка педагога, нагромадження й осмислення ним досвіду такої діяльності, внутрішня налаштованість на пошук та досягнення нового.

Наступною перешкодою в реалізації освітніх інновацій є повільне здійснення гуманізації системи освіти та впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій [2; 3]. Такий стан спричинений, з одного боку, відсутністю систем мотивації, заохочення інноваційної діяльності викладача, недосконалістю законодавчої бази щодо стимулювання інновацій, відсутність чіткої інноваційної структури й механізмів оцінки інноваційної діяльності викладачів. З іншого боку, низькою реалізацією систем управління інноваційною діяльністю.

Досягнення результатів, очікуваних від реалізації інноваційного педагогічного процесу, залежить і від мотивації виконавців. Для того, щоб вони були зацікавлені у досягненні необхідних результатів інноваційної діяльності, потрібно створити відповідні умови, передбачити колективні, індивідуальні стимули. Однак не завжди створення сприятливих умов породжує у тих, на кого покладено реалізацію нововведення, позитивне ставлення і зацікавленість у його освоєнні. В багатьох людей можуть бути свої переконання, щоб ігнорувати, протидіяти йому чи імітувати участь у його реалізації. Усе це потрібно прогнозувати, розробити тактику щодо послаблення опору, підвищення зацікавленості, активізації участі тих, хто з певних причин опинився в опозиції до ініціаторів змін. Як правило, педагогічні колективи, в яких утвердилися демократичні принципи спілкування, першими сприймають нове, ґрунтовно аналізують, відкрито обговорюють, злагоджено працюють над його втіленням.

В свою чергу, управління інноваційним процесом вимагає певної організаційної роботи і застосування відповідних методів. В одних випадках потрібне чітке окреслення меж ініціативи і відповідальності, в інших – творчий підхід, оперативне реагування на швидкозмінні ситуації, чіткий розподіл обов'язків та відповідальності, зрештою, необхідна гнучка організація праці задля досягнення бажаного результату. Організаційні форми при цьому повинні максимально відповідати обраним методам і можливостям виконавців.

В управлінні інноваційною діяльністю важливо не тільки знати про відповідність її проміжних і кінцевих результатів сформульованій меті, а й за необхідності оперативно та компетентно з'ясувати причину їх відхилень. Це означає, що контроль, аналіз та оцінювання впровадження нововведень тісно взаємопов'язані, без чого неможливе обґрунтоване здійснення коректив інноваційної діяльності.

Труднощі перехідного періоду в освіті, процеси певної соціально-економічної нестабільності спричиняють певні перешкоди, які можуть ускладнити реалізацію освітніх інновацій в навчальному процесі. Суть не лише у потенціалі ефективності інноваційної ідеї, а й у багатьох чинниках, що впливають на впровадження і використання інноваційної педагогічної технології. До найголовніших перешкод інноваційних процесів у педагогічній діяльності належать [1, с. 287]:

- потенційно ефективні інновації не впроваджуються або впроваджуються із значним запізненням, що суттєво обмежує можливості отримання позитивного ефекту від використання нововведення;
- нерідко значні зусилля спрямовуються на впровадження неперевіреної, неефективної інновації;
- низький ефект від впровадження інновації виникає внаслідок явного чи прихованого їй опору або неправильної організації інноваційних процесів;
- значне перевищення витрат на впровадження інновацій порівняно з прогнозованими показниками;
- непомірно тривалі строки впровадження.

Усі ці перешкоди є наслідком неправильного оцінювання затрат часу, фінансових, організаційних, кадрових та інших ресурсів, недостатньо продуманої технології впровадження, не враховані психологічні чинники інновацій, слабкі вольові зусилля їх ініціаторів, сильний опір консервативної частини педагогічного колективу.

Гальмуванням на шляху реалізації освітніх інновацій у вищій школі є відрив наукової, освітньої і практичної діяльності. За М. Степко основними проблемами змін у системі вищої освіти називаються "консервація" основних здобутків вітчизняних педагогів-науковців та сліпе копіювання досягнень освітньої сфери інших країн. Дослідник заявляє про необхідність впровадження реформ із урахуванням світового досвіду та їх адаптації відповідно до завдань і традицій нашої держави [7].

Висновки. Зважаючи не вище зазначене реалізація освітніх інновацій у системі вищої медичної освіти має набути випереджаючого характеру та гнучкості. Будь-яка інноваційна діяльність повинна відповідати об'єктивним потребам суспільної, зокрема педагогічної практики, професійним, організаційним, фінансовим та іншим можливостям тих, хто має намір його впровадити. Необхідно спрямувати зусилля на: оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та студентоцентрованого навчання, урахування власного та світового досвіду принципів сталого розвитку; удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів системи освіти; підвищення їх управлінської культури в галузі освітніх інновацій, зокрема; реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення та забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти; формування інноваційної свідомості й моделі діяльності сучасного педагога. Аналіз перешкод реалізації освітніх інновацій у систему вищої медичної освіти може сприяти більш швидкому та ефективному їх подоланню.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблематики. Важливість і актуальність якої визначає необхідність подальшого вивчення.

Використані джерела

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – 2-е вид., доповн. – К.: Академвидав, 2012. – 352 с.
2. Ільченко А.А. Характеристика педагогічних форм та методів профілактичної діяльності медичних фахівців / А. А. Ільченко // Медична освіта. – 2016. – № 1 (69). – С. 22-24
3. Киричок В.А. Можливості застосування інтерактивних методів навчання у системі післядипломної медичної освіти / В. А. Киричок // Медична освіта. – 2016. – № 1(69). – С. 25-28.
4. Максименко С.Д. Педагогіка вищої медичної освіти [текст]: підручник / С.Д. Максименко, М.М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 288 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. [Електронний ресурс] / Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
6. Степко М. Світові тенденції розвитку систем вищої освіти та проблеми забезпечення якості й ефективності вищої освіти в Україні / М. Степко // Вищ. шк. – 2013. – № 7. – С. 13–22.
7. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України. / М. М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 88 с.

Podkovko Ch.

PROBLEMS OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IMPLEMENTATION IN THE HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The main trends and problems of innovative educational technologies implementation in the learning process in the higher medical educational institutions is displayed in the article. The directions of higher education in Ukraine and international trends were considered. Parallel between the traditional and the modern learning model was carried out. It was proved that the base of the modern learning model is competency approach. The concepts "innovation" and "educational technology" were defined.

It was revealed that the modernization of higher education should take place on the modern processes analysis of the integration and the globalization. The analysis will enable to increase the efficiency of educational innovation. Indicated the need are realization of content development of progressive education programs, search of new educational technologies, improve the management of the educational process and its activities. The need of improving the institutions of postgraduate education was characterized. Since the prospects of innovation activity depends not only on the innovative potential of innovation. The innovation potential of the teaching-staff significantly effects on implementing educational innovations.

It was analyzed the relationship between the slow implementation of the innovative technologies and the lack of teachers motivation system. The negative impact of a failed management of innovation activities was solved. The basic risks that may arise during the implementation of educational innovation were considered. It was shown the problem of unavailability of some teachers to innovation.

The implementation of educational innovation in higher medical education is to take anticipatory nature and flexibility. And the most important thing is that any innovation must meet the objective needs of the public, including teaching practice, professional, organizational, financial and other capabilities of those who intend to implement it. Efforts should be made to: updating the objectives and content of education based on competence approach, taking into account their own and world experience of sustainable development; improving training, retraining and advanced training of pedagogical and scientific-pedagogical cadres and the education system. Educational innovations in the modern higher medical education must be flexible and have outrunning character.

Key words: *teachers, Higher medical education, innovations, competence approach, innovative education technologies, system of higher education.*

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016 р.